Valiokunnan mietintö LaVM 9/2026 vp─ HE 187/2025 vp

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelun käyttöalan laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelun käyttöalan laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 187/2025 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:
- perustuslakivaliokunta PeVL 16/2026 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Sofia Söderholm, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Juha Tuovinen, sisäministeriö
- esittelijäneuvos Mikko Eteläpää, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- presidentti Pekka Määttä, Turun hovioikeus
- laamanni Ilkka Lahtinen, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus
- syyttäjäylitarkastaja Jenni Korvenmaa, Syyttäjälaitos
- poliisitarkastaja Anna-Riina Korteniemi, Poliisihallitus
- rikostarkastaja Kimmo Sainio, Helsingin poliisilaitos
- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutetun toimisto
- juristi Jenni Saukkola, lapsiasiavaltuutetun toimisto
- asianajaja Pekka Ylikoski, Suomen Asianajajat
- suunnittelija Frida Kuusisto Mäkelä, Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
- professori Dan Helenius
- professori Sakari Melander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Tuomioistuinvirasto
- korkein oikeus
- Helsingin käräjäoikeus

Valmis
5.0

- Oikeusrekisterikeskus
- Rikosseuraamuslaitos
- Rikosuhripäivystys

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, esitutkintalakia, rikoslakia ja liiketoimintakiellosta annettua lakia. Esityksen tarkoituksena on laajentaa syyteneuvottelun käyttöalaa.

Esityksen mukaan syyteneuvottelun ja tunnustamismenettelyn soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin lisättäisiin törkeä huumausainerikos, törkeä ryöstö ja törkeä ihmiskauppa. Seuraamusten osalta neuvotella voisi myös yhteisösakosta ja liiketoimintakiellosta sekä rikoshyödystä tilanteessa, jossa syyttäjän vaatimus rikoshyödyn määrästä ylittää asianomistajan vahingonkorvausvaatimuksen.

Syyteneuvottelumenettelyn osalta viranomaisille asetettaisiin lisäksi selkeämpi velvollisuus arvioida syyteneuvottelun edellytyksiä yksittäistapauksessa, lisättäisiin epäillyn ja asianomistajan oikeuksia koskevaan ilmoitukseen maininta syyteneuvottelusta, mahdollistettaisiin syyteneuvottelun aloittaminen muutoksenhakuasteessa, lisättäisiin seuraamuskannanottojen informatiivisuutta ja pidennettäisiin tunnustamisoikeudenkäyntien määräaika 30 päivästä 60 päivään.

Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteeseen sujuvoittaa oikeusprosesseja uudistamalla riita-, rikos- ja hakemusprosesseja.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2026.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Hallituksen esityksestä ilmenevän ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa siihen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Esityksen tausta ja tavoitteet

Syyteneuvottelu tuli Suomessa mahdolliseksi vuonna 2015. Menettelyn käyttöönoton tavoitteena oli tehostaa rikosasioiden esitutkintaa, syyteharkintaa ja tuomioistuinkäsittelyä.

Syyteneuvottelussa syyttäjä ja rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja neuvottelevat tuomioesityksestä, jossa epäilty tai vastaaja tunnustaa rikoksen ja suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä, joka on rikosasian pääkäsittelyä huomattavasti kevyempi menettely. Syyteneuvottelun soveltamisala on rajattu, sillä menettely tulee kyseeseen, jos epäillystä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kuusi vuotta vankeutta.

Poikkeuksena tästä ovat tietyt väkivalta- ja seksuaalirikokset, jotka on suljettu syyteneuvottelun soveltamisalan ulkopuolelle niiden rangaistustasosta riippumatta. Syyteneuvottelun käyttämistä harkittaessa syyttäjän on otettava huomioon asian laatu, menettelystä mahdollisesti aiheutuvat kustannukset, siihen kuluva aika ja osallisuuskysymykset. Syyteneuvottelu edellyttää myös asianomistajan suostumusta.

Syyteneuvottelun käyttöönotto oli periaatteellisesti ja käytännön kannalta merkittävä muutos, sillä menettelyssä oli kyse suomalaiselle rikosprosessille vieraasta neuvottelusta. Lakivaliokunta piti syyteneuvottelun mahdollistavaa hallituksen esitystä käsitellessään tämän vuoksi perusteltuna, että neuvottelun kohteena on ainoastaan rangaistusseuraamus. Lisäksi valiokunta korosti, ettei uusi menettely saa johtaa oikeusturvan heikkenemiseen eikä väärinkäytöksiin väärien tunnustusten muodossa (ks. LaVM 5/2014 vp, s. 2 ja 3).

Syyteneuvottelua on käytetty merkittävästi vähemmän kuin järjestelmää käyttöönotettaessa arvioitiin. Vähäisen käytön arvioidaan liittyvän monilta osin myös menettelyyn itseensä, ei pelkästään sen soveltamisalan rajauksiin. Vähäisen käyttömäärän vuoksi myös kustannussäästöt ovat jääneet arvioitua vähäisemmiksi. Syyteneuvottelulla on kuitenkin ollut myönteisiä vaikutuksia rikosprosessiin, ja siihen suhtaudutaan myönteisesti (ks. HE, s. 5). Syyteneuvotteluun liittyy myös asianomistajan kannalta hyötyjä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia, joiden tavoitteena on lisätä syyteneuvottelun käyttöä ja siten nopeuttaa ja sujuvoittaa oikeusprosesseja oikeusturva ja perusoikeudet huomioiden. Tavoitteisiin pyritään muun muassa syyteneuvottelun soveltamisalaa laajentamalla sekä asettamalla viranomaisille nykyistä selkeämpi velvollisuus arvioida syyteneuvottelun edellytyksiä yksittäistapauksessa.

Perustuslakivaliokunnan mukaan esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä (PeVL 16/2026 vp).

Lakivaliokunta pitää hallituksen esityksen tavoitteita nopeuttaa ja sujuvoittaa oikeusprosesseja tärkeinä ja kannatettavina. Oikeusprosessien kohtuuton kesto on jo pitkään ollut yksi Suomen vakavimpia perus- ja ihmisoikeusongelmia. Erityisesti rikosasioiden käsittely voi kestää pitkään, ja käsittelyyn kuluva aika on huolestuttavasti vain kasvanut (ks. HE, s. 113). Lakivaliokunta on vastikään kiinnittänyt huomiota syyttäjien käsiteltäväksi tulevien asioiden määrän kasvuun samoin kuin tuomioistuinlaitoksessa vireillä olevien asioiden määrän ja keskimääräisten käsittelyaikojen korkeaan tasoon. Ruuhkautuminen on pitkäkestoista, eikä ruuhkia ole tietystä lisäresursoinnista huolimatta saatu purettua (ks. LaVL 7/2025 vp ja LaVL 8/2025 vp). Tilanne on ongelmallinen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja asioiden viivytyksettömän käsittelyn kannalta. Oikeusprosesseja on siten välttämätöntä nopeuttaa ja sujuvoittaa. Syyteneuvottelun käytön lisääminen on yksi keino edistää tavoitteen toteutumista.

Syyteneuvottelun ja tunnustamismenettelyn soveltamisalan laajentaminen uusiin rikosnimikkeisiin

Esityksessä ehdotetaan, että syyteneuvottelun ja tunnustamismenettelyn soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin lisätään kolme uutta rikosnimikettä: törkeä huumausainerikos, törkeä ryöstö ja törkeä ihmiskauppa.

Törkeistä huumausainerikoksista tuomitaan usein varsin pitkäkestoisia rangaistuksia, joten voidaan arvioida, että niiden lisäämisellä syyteneuvottelun soveltamisalaan on mahdollista saavuttaa prosessiekonomisia hyötyjä. Törkeisiin huumausainerikoksiin liittyy kuitenkin väärien tunnustusten riski, sillä usein epäiltyihin rikoksiin liittyy järjestäytynyttä rikollisuutta, jonka piirissä saatetaan tunnustaa tekoja muiden puolesta (ks. HE, s. 52, 67, 69, 98). Lakivaliokunnan mukaan tämä edellyttää eri viranomaisilta tunnustuksen oikeellisuuden ja vapaaehtoisuuden varmistamista. Lisäksi perustuslakivaliokunnan tavoin on aiheellista korostaa, että näin törkeissä teoissa on syytä hankkia muutakin näyttöä epäillyn syyllisyydestä kuin epäillyn tunnustus ja että väärän tunnustamisen riskin vähentämiseksi on tärkeää, että epäillyllä olisi syyteneuvottelussa avustaja (ks. PeVL 16/2026 vp).

Ottaen huomioon syyteneuvottelun nykyinen soveltamisala ja se, millaisiin oikeushyviin kohdistuvat rikokset on jätetty sen ulkopuolelle, törkeän ihmiskaupan ja törkeän ryöstön lisäämiseen syyteneuvottelun soveltamisalaan voidaan liittää kriittisiäkin näkökohtia. Toisaalta, kuten hallituksen esityksessä on arvioitu, tietynlaiset törkeät ryöstöt, kuten arvokuljetusryöstöt, samoin kuin tietynlaiset törkeää ihmiskauppaa koskevat tapaukset, kuten marjanpoimintaan liittyvät tapaukset, vaikuttavat soveltuvan syyteneuvotteluun ja tuovan mahdollista prosessiekonomista hyötyä (ks. HE, s. 99). Lakivaliokunta pitää esitystä siten tältäkin osin hyväksyttävänä. Valiokunta kuitenkin korostaa, että arvioitaessa syyteneuvottelun perusteltavuutta kyseisissä rikoksissa erityistä huomiota on kiinnitettävä asian laatuun oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL, 689/1997) 1 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti (ks. myös LaVM 5/2014 vp, s. 5/I).

Syyteneuvottelua voidaan soveltaa, vaikka rikoksesta epäilty on alaikäinen. Hallituksen esityksessä ei ole arvioitu syyteneuvottelun soveltamisalan laajentamista uusiin rikosnimikkeisiin alaikäisten kannalta. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 60/1991) 3(1) artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamista valvova komitea on yleiskommentissaan (29.5.2013, CRC/C/GC/14) korostanut kohdan soveltuvuutta kaikissa oikeusasteissa tapahtuviin oikeudenkäynteihin ja kaikkiin asianmukaisiin lapsia koskeviin menettelyihin ilman minkäänlaisia rajoituksia (27 kohta). Komitea on todennut, että yksittäisissä päätöksissä lapsen etu on arvioitava ja määritettävä kyseisen lapsen erityistilanteessa. Tässä arviossa huomioon otettavia lapsen henkilökohtaisia olosuhteita ovat muun ohessa ikä ja kehitystaso (erit. 48 kohta).

Hallituksen esityksestä ilmenee, että syyteneuvottelua on käytetty eniten törkeiden talousrikosten käsittelyssä, ja niitä koskevissa tunnustamisoikeudenkäynneissä nuorimmat vastaajat ovat vuosina 2023 ja 2024 olleet 20—24-vuotiaita (ks. HE, s. 21 ja 64). Törkeästä

huumausainerikoksesta tuomittiin vuonna 2023 kaiken kaikkiaan seitsemän 15—17-vuotiasta, kun tuomittuja oli yhteensä 566. Tuomituista 1,24 % oli siten 15—17-vuotiaita. Törkeästä ihmiskaupasta vuorostaan ei kyseisenä vuonna tuomittu yhtään 15—17-vuotiasta. Törkeitä ryöstöjä tekivät kyseisenä vuonna eniten 18—20-vuotiaat (26 %) ja toiseksi eniten 15—17-vuotiaat (20 %). Myös ryöstörikosten uhrit painottuvat tilastotietojen valossa melko nuoriin ikäryhmiin, kun taas ihmiskaupparikosten uhreista suurin osa vuonna 2023 oli 21—49-vuotiaita (77 %) (s. 65).

Lakivaliokunta on pyytänyt poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten edustajilta tietoa syyteneuvottelun soveltamisesta alaikäisiin sekä arviota hallituksen esityksessä ehdotetun syyteneuvottelun laajentamisen vaikutuksista lapsen edun näkökulmasta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan edellä mainittujen tahojen tiedossa ei ole tapauksia, joissa syyteneuvottelua olisi käyty alaikäisen vastaajan tai asianomistajan kanssa. Syyteneuvottelu nähdään kuitenkin positiivisena mahdollisuutena myös alaikäisille asianosaisille.

Saadun selvityksen valossa vaikuttaa epätodennäköiseltä, että ehdotetut soveltamisalan laajennukset lisäisivät alaikäisten epäiltyjen ja vastaajien tai asianomistajien määrää syyteneuvottelussa. Erityistä huomiota on kuitenkin edellä mainittujen tilastotietojen valossa aiheellista kiinnittää ryöstörikoksiin, joissa alaikäisiä on sekä rikoksesta tuomittuina että rikosten uhreina. Valiokunta korostaa, että jos syyteneuvottelu tulee harkittavaksi alaikäisen rikoksesta epäillyn tai vastaajan kohdalla, viranomaisten tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsen etu sekä alaikäisen epäillyn tai vastaajan sekä asianomistajan nuoresta iästä johtuva erityinen haavoittuvuus otetaan huomioon syyteneuvottelua harkittaessa. Koska nuorilla epäillyillä on saadun selvityksen mukaan tutkimustiedon valossa suurempi riski tehdä vääriä tunnustuksia aikuisiin epäiltyihin verrattuna, poliisin tehtävänä on selvittää nuorten tekemäksi epäiltyjen rikosten esitutkinnassa riittävällä tavalla rikolliseen toimintaan houkuttelua, painostamista tai pakottamista. Nuoren tunnustukseen ei siten tule liikaa tukeutua, kun tehdään ratkaisua syyteneuvotteluun ryhtymisestä. Poliisin ei myöskään tule ehdottaa syyteneuvottelun käyttämistä rikosasiassa syyttäjälle, ellei rikosasian tunnusmerkistön ja sitä tukevan näytön ole arvioitu soveltuvan syyteneuvottelumenettelyyn, menettelyn tukevan lapsen etua ja lisäksi asianomistajan oikeusturvan säilyvän menettelyssä. Alaikäiselle rikoksesta epäillylle tai vastaajalle on lisäksi aina määrättävä avustaja (ROL 1 luvun 10 a §:n 2 mom.).

Yhteisösakosta ja oheisseuraamuksista neuvottelu

Esityksessä ehdotetaan, että syyteneuvottelussa voidaan jatkossa neuvotella myös liiketoimintakiellosta sekä rikoshyödystä tilanteessa, jossa syyttäjän vaatimus rikoshyödyn määrästä ylittää asianomistajan vahingonkorvausvaatimuksen. Tämä tarkoittaa, että rikosoikeudellisen seuraamuksen ohella luonnollinen henkilö voi saada alennuksen myös oheisseuraamuksesta. Niin ikään ehdotetaan, että neuvotella voidaan myös yhteisösakosta.

Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt ehdotettuja uusia neuvottelumahdollisuuksia koskevaa sääntelyä ongelmallisena perustuslain 21 §:n 2 momentin tai Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta (ks. PeVL 16/2026 vp). Vaikka nyt ehdotetun sääntelyn mahdollistama lievennys voi olla tuntuva, ei rangaistuksen ankaruuden ero tavanomaisessa oikeudenkäynnissä tuomittavaan rangaistukseen muodostu perustuslakivaliokunnan mielestä

suhteettoman suureksi, eikä sen voida katsoa asiattomasti painostavan henkilöä tunnustamaan rikoksen ja suostumaan tunnustamisoikeudenkäyntiin.

Lakivaliokunta toteaa, että ehdotettu sääntely rikoshyödystä neuvottelusta merkitsee poikkeusta rikastumiskiellosta, mitä voidaan pitää periaatteellisesti ongelmallisena. Esityksessä tämä on kuitenkin tunnistettu, ja siinä on arvioitu asianmukaisesti ja perusteellisesti sekä rikoshyödystä neuvottelun puolesta että sitä vastaan puhuvia seikkoja (ks. HE, s. 35—40 ja 54). Saamaansa selvitystä kokonaisuutena arvioituaan lakivaliokunta on päätynyt puoltamaan esityksessä ehdotettua ratkaisua myös tältä osin.

Liiketoimintakiellon osalta lakivaliokunta korostaa, että syyttäjällä on velvollisuus ottaa huomioon kiellon tarkoitus ja luonne turvaamistoimenpiteenä. Valiokunta katsoo, että tunnustuksen tulee osoittaa tekijän suhtautuvan vakavasti siihen, että liiketoiminnassa noudatetaan lakia ja hän on valmis jatkossa toimimaan niin, ettei luottamus liiketoiminnan asianmukaisuuteen horju. Jos liiketoimintakiellosta neuvottelu ja siitä poikkeaminen johtavat todennäköisesti siihen, että liiketoimintaa harjoittava jatkaisi sopimatonta ja vahingollista menettelyä liiketoiminnassaan, ei liiketoimintakiellosta neuvottelulle ole edellytyksiä (ks. HE, s. 90).

Oikeudenkäynnin yleisöjulkisuus

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että hallituksen esityksessä ei ole erikseen arvioitu oikeudenkäynnin yleisöjulkisuuden toteutumista tunnustamisoikeudenkäynneissä. Perustuslakivaliokunnan mukaan lakivaliokunnan olisi tältä osin perusteltua arvioida, miten erityisesti esitutkinta-aineistojen salassapitoa koskeviin käytäntöihin olisi mahdollista vaikuttaa siten, että yleisöllä olisi mahdollisuus saada tunnustamisoikeudenkäynnin perusteena oleva esitutkinta-aineisto käyttöönsä mahdollisimman laajasti (ks. PeVL 16/2026 vp).

Lakivaliokunta toteaa, että esityksessä ehdotetaan seuraamuskannanottojen informatiivisuuden parantamista niin syyttäjän kuin tuomioistuimen osalta, mikä palvelee julkisuusperiaatetta ja edistää menettelyn läpinäkyvyyttä (s. 116). Esityksessä ei muilta osin ehdoteta muutoksia syyteneuvottelun tai tunnustamisoikeudenkäynnin julkisuuteen. Tunnustamisoikeudenkäynnissä noudatetaan muutoin, mitä rikosasiain käsittelystä säädetään (ROL 5 b luvun 6 §). Tähän lukeutuvat myös oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säädökset rikosasioita koskevilta osin. Yleisöllä on mahdollisuus seurata tunnustamisoikeudenkäyntiä ja pyytää oikeudenkäyntiasiakirjoja, kuten tavallisessa rikosprosessissa.

Oikeudenkäyntiasiakirjan julkisuudesta ja salassapidosta säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa (370/2007). Sen mukaan ensimmäisessä oikeusasteessa muussa kuin kirjallisessa menettelyssä tuomioistuimelle toimitettu oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi, kun asia on ollut esillä suullisessa käsittelyssä. Lisäksi laissa säädetään salassa pidettävistä oikeudenkäyntiasiakirjoista ja mahdollisuudesta tietyin edellytyksin määrätä asiakirja salassa pidettäväksi, jos siihen sisältyy muussa laissa, kuten viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (julkisuuslaki, 621/1999), salassa pidettäviksi säädettyjä tietoja.

Esitutkinta-aineisto on esitutkinnan aikana yleensä salassa pidettävää tutkinnan turvaamiseksi ja asianosaisten ja sivullisten suojaamiseksi. Aineisto tulee julkiseksi, kun asia on ollut esillä tuomioistuimessa tai kun tutkinta päättyy, mutta osa tiedoista, kuten yksityiselämän suojaan liittyvät tiedot, voi edelleen lain tai tuomioistuimen päätöksen nojalla jäädä salassa pidettäväksi.

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan oikeusministeriössä on parhaillaan käynnissä julkisuuslain ajantasaistamishanke, jonka yhteydessä arvioidaan myös julkisuuslain salassapitoperusteiden muutostarpeita. Hankkeessa on aiheellista kiinnittää huomiota myös perustuslakivaliokunnan esiin tuomiin huomioihin.

Voimaantulo ja seuranta

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2026, mutta valiokunnan saaman selvityksen mukaan voimaantulo on yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevistä yhteensovitussyistä perusteltua siirtää syyskuulle 2026.

Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan kolmen uuden rikosnimikkeen lisääminen syyteneuvottelun soveltamisalaan sekä uudet seuraamuksia koskevat neuvottelumahdollisuudet merkitsevät kokonaisuutena arvioiden verraten suppeaa soveltamisalan laajennusta. Ehdotetulla sääntelyllä ei siten todennäköisesti ole merkittäviä vaikutuksia syyteneuvottelun käytön lisäämiseen ja sitä kautta prosessiekonomisiin hyötyihin ja kustannussäästöihin. Muutoksen vaikutuksia on tämän vuoksi aiheellista seurata tarkoin. Myös syyteneuvottelun laajentamisen vaikutuksia alaikäisten rikoksesta epäiltyjen ja vastaajien sekä rikoksen uhrin asemaan on aiheellista seurata. Myös perustuslakivaliokunta pitää esityksestä antamassaan lausunnossa tärkeänä, että valtioneuvosto seuraa tarkoin nyt ehdotetun sääntelyn vaikutuksia (PeVL 16/2026 vp).

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

2. Laki esitutkintalain muuttamisesta

4 luku. Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

16 §. Ilmoitus epäillyn oikeuksista. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 8 kohta, jonka mukaan rikoksesta epäillylle on ilmoitettava mahdollisuudesta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 a §:ssä tarkoitettuun tuomioesitystä koskevaan neuvotteluun ja tämän lain 3 luvun 10 a §:ssä tarkoitettuun esitutkinnan rajoittamiseen tunnustuksen perusteella.

Eduskunta on vastikään hyväksynyt hallituksen esitykseen HE 188/2025 vp sisältyvän esitutkintalain muuttamista koskevan lakiehdotuksen, jossa pykälän 1 momenttiin lisätään uusi 8 kohta. Muutoksen on tarkoitus tulla voimaan kesäkuussa 2026. Käsiteltävässä hallituksen esityksessä ehdotettu muutos on tarpeen sovittaa yhteen edellä mainitun muutoksen kanssa. Tämän seurauksena käsiteltävän kohdan numerointi muuttuu yhtä suuremmaksi. Myös johtolausetta on tarpeen tarkistaa.

3. Laki rikoslain muuttamisesta

9 luku. Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

5 §. Yhteisösakko. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi, 2 momentti. Sen mukaan jos yhteisösakko on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen kohteena, syyttäjä saa vaatia enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka syyttäjä olisi vaatinut ilman tuomioesitystä. Vastaavasti tuomioistuin saisi tuomita oikeushenkilölle enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka tuomioistuin olisi tuominnut ilman tuomioesitystä. Valiokunta ehdottaa murto-osan suurentamista kolmeen neljännekseen, jotta tuomioistuimella on enemmän harkintamahdollisuutta arvioida yhteisösakkoa koskevaa alennusta.

4. Laki liiketoimintakiellosta annetun lain muuttamisesta

7 §. Liiketoimintakieltoa koskeva tuomioesitys. Uuden pykälän 1 momentin mukaan syyttäjä voi tuomioesitystä koskevassa neuvottelussa neuvotella liiketoimintakiellon sisällöstä ja kestosta. Pykälän 2 momentissa säädetään poikkeuksellisesta tilanteesta, jossa syyttäjä voi tuomioesityksessä erityisestä syystä sitoutua jättämään vaatimatta liiketoimintakieltoa kokonaisuudessaan.

Esityksen perusteluista ei ilmene selkeästi, milloin käsillä voi olla 2 momentissa tarkoitettu erityinen syy (ks. HE, s. 110). Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan erityistä syytä on aiheellista arvioida asianomaisen tapauksen olosuhteet kokonaisuutena huomioiden. Erityinen syy voi valiokunnan mielestä tulla kyseeseen tilanteissa, joissa lain 1 §:ssä säädetty tarkoitus estää sopimatonta ja vahingollista liiketoimintaa sekä ylläpitää liiketoimintaan kohdistuvaa luottamusta toteutuu ilman liiketoimintakiellon määräämistä ja liiketoimintakiellon ennalta estävä lisäarvo on kokonaisuutena arvioiden vähäinen verrattuna 1 momentissa tarkoitettuun rajattuun liiketoimintakieltoon. Syyttäjän harkitessa 1 ja 2 momentissa säädettyjä vaihtoehtoja painoarvoa voidaan antaa myös sille, kuinka merkittäviä prosessiekonomisia hyötyjä tunnustuksella on saavutettu.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 187/2025 vp sisältyvät 1. ja 4. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 187/2025 vp sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen. ***(Valiokunnan muutosehdotukset)***

Valiokunnan mietintö LaVM 9/2026 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 ja 5 b luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 10 §, 10 a §:n 1 momentti sekä 5 b luvun 2 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 10 § laeissa 670/2014, 68/2021 ja 926/2024 sekä 10 a §:n 1 momentti ja 5 b luvun 2 §:n 1 momentti laissa 670/2014, sekä

lisätään 1 luvun 8 b §:ään sellaisena kuin se on laissa 670/2014, uusi 2 momentti sekä 5 b luvun 4 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 670/2014, uusi 3 momentti seuraavasti:

1 luku

Syyteoikeudesta ja syyteharkinnasta

8 b §

— —

Syyttäjä voi 10 §:ssä tarkoitetussa tuomioesityksessä sitoutua jättämään vaatimatta rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä menetetyksi, jos hyöty vastaa asianomistajalle aiheutunutta vahinkoa. Tällöin syyttäjä voi jättää vaatimatta hyötyä menetetyksi siltä osin kuin asianomistaja ei vaadi vahingonkorvausta tai edunpalautusta.

10 §

Syyttäjän tulee harkita tuomioesityksen edellytyksiä. Syyttäjä voi ryhtyä esitutkinnan ja syyteharkinnan aikana sekä rikosasian ollessa vireillä tuomioistuimessa toimenpiteisiin tuomioesityksen tekemiseksi ja sen käsittelemiseksi 5 b luvussa tarkoitetussa tunnustamisoikeudenkäynnissä, jos:

1) epäilty rikos on rikoslain (39/1889) 25 luvun 3 a §:ssä, 31 luvun 2 §:ssä tai 50 luvun 2 §:ssä tarkoitettu rikos taikka epäillystä rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi vuotta vankeutta, ei kuitenkaan, jos epäilty rikos on rikoslain 20 luvun 1, 3—5, 9, 14, 16 ja 18 §:ssä tai 21 luvun 5, 6 a, 6 c ja 7—15 §:ssä tarkoitettu rikos; ja

2) hän katsoo asian käsittelyn 5 b luvussa tarkoitetussa tunnustamisoikeudenkäynnissä perustelluksi ottaen huomioon asian laadun ja esitettävät vaatimukset, asian käsittelystä ilmeisesti aiheutuvat kustannukset ja siihen kuluva aika sekä mahdolliset epäiltyyn rikokseen tai siihen välittömästi liittyvään rikokseen kuuluvat osallisuuskysymykset.

Tuomioesitys voidaan tehdä, kun:

1) asianomaisesta rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja tunnustaa epäillyn rikoksen ja suostuu asian käsittelyyn 5 b luvussa tarkoitetussa oikeudenkäynnissä;

2) syyttäjä ja rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja ovat yhtä mieltä syyksiluettavasta rikoksesta;

3) asianomistaja on ilmoittanut esitutkinnassa, ettei hänellä ole vaatimuksia asiassa, tai suostuu asian käsittelyyn 5 b luvussa tarkoitetussa oikeudenkäynnissä.

Syyttäjä sitoutuu tuomioesityksessä vaatimaan rangaistusta rikoslain 6 luvun 8 a §:ssä tarkoitetun lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti. Syyttäjä voi sitoutua jättämään syytteen nostamatta yhdestä tai useammasta epäillyistä rikoksista tämän luvun 8 §:n 2 momentin mukaisesti. Syyttäjä voi tuomioesityksessä tehdä myös liiketoimintakieltoa koskevan sitoumuksen liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 7 §:n mukaisesti.

Syyttäjä voi tuomioesityksessä sitoutua vaatimaan alennettua yhteisösakkoa rikoslain 9 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti.

Syyttäjä voi tuomioesityksessä sitoutua jättämään vaatimatta rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä menetetyksi 8 b §:n 2 momentin mukaisesti.

Tuomioesitys on laadittava kirjallisena ja se on päivättävä ja osapuolten on se allekirjoitettava. Tuomioesitykseen sovelletaan, mitä 5 luvun 3 §:ssä säädetään haastehakemuksesta. Tämän lisäksi siinä on ilmoitettava seuraavat tiedot:

1) 2 momentissa tarkoitetut tiedot sekä syyttäjän sitoumus vaatia rangaistusta lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti;

2) mahdollinen liiketoimintakieltoa, yhteisösakkoa tai rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä koskeva sitoumus;

3) syyttäjän kannanotto tuomittavan rangaistuksen lajista ja määrästä;

4) mitä asiassa olisi lajilta ja määrältä vaadittu rangaistukseksi, minkä pituista ja sisältöistä liiketoimintakieltoa olisi vaadittu sekä millaista rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä koskevaa menettämisseuraamusta olisi vaadittu ilman tuomioesitystä.

Rikosasiassa, jossa Euroopan syyttäjänvirasto käyttää toimivaltaa, tuomioesityksen tekemisen edellytyksenä on, että Euroopan syyttäjänviraston pysyvä jaosto on hyväksynyt menettelyn. Asia on saatettava tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa annetun neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939 40 artiklassa säädetyllä tavalla pysyvän jaoston ratkaistavaksi ennen kuin syyttäjä päättää tuomioesityksen tekemisestä.

10 a §

Kun syyttäjä katsoo, että epäillystä rikoksesta voidaan tehdä tuomioesitys, hänen on neuvoteltava rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan kanssa tuomioesityksen tekemisestä. Syyttäjän on tarvittaessa selvitettävä, suostuuko asianomistaja asian käsittelyyn 5 b luvussa tarkoitetussa tunnustamisoikeudenkäynnissä. Jos rikos on tehty oikeushenkilön toiminnassa rikoslain 9 luvun 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla, syyttäjä voi neuvotella oikeushenkilön kanssa yhteisösakkoa koskevasta tuomioesityksestä.

— —

5 b luku

Tunnustamisoikeudenkäynti

2 §

Tunnustamisoikeudenkäynti on pidettävä 60 päivän kuluessa asian vireilletulosta. Jos tunnustamisoikeudenkäynti peruutetaan, uusi on pidettävä 60 päivän kuluessa päivästä, jona se oli tarkoitus toimittaa. Jos tuomioesityksen puutteellisuus tai epäselvyys taikka muu tärkeä syy vaatii, määräaika voidaan määrätä pidemmäksi.

— —

4 §

— —

Tuomiossa on ilmoitettava tuomitun rangaistuksen lisäksi, millaisen rangaistuksen lajiltaan ja määrältään tuomioistuin olisi tuominnut ilman tuomioesitystä. Jos asiassa tuomitaan liiketoimintakielto tai rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä koskeva menettämisseuraamus, tuomioistuimen on tuomiossa ilmoitettava, millaisen liiketoimintakiellon tai rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä koskevan menettämisseuraamuksen tuomioistuin olisi tuominnut ilman tuomioesitystä. Tuomioon on myös kirjattava syyttäjän ilmoittamat 1 luvun 10 §:n 6 momentin 2—4 kohdassa tarkoitetut tiedot.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

2.

Laki

esitutkintalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:n 5 momentti sekä 4 luvun 16 §:n 1 momentin 8 kohta ja 18 §:n 10 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 3 luvun 10 a §:n 5 momentti laissa 924/2024, ~~sekä~~ 4 luvun 16 §:n 1 momentin 8 kohta laissa / ja 18 §:n 10 kohta laissa 453/2023, sekä

lisätään 3 luvun 3 §:ään uusi 4 momentti, 4 luvun 16 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 453/2023 ja / , uusi 9 kohta, 4 luvun 18 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 10/2016 ja 453/2023, uusi 11 kohta sekä 5 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 988/2016, 67/2021 ja 453/2023, uusi 3 momentti seuraavasti:

3 luku

Esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset

3 §

Esitutkinnan toimittaminen

— —

Esitutkintaviranomaisen on arvioitava mahdollisuutta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 a §:ssä tarkoitettuun tuomioesitystä koskevaan neuvotteluun ja tämän lain 5 luvun mukaisesti tehtävä esitutkintayhteistyötä neuvottelun käynnistämiseksi.

10 a §

Esitutkinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella

— —

Tämän pykälän nojalla esitutkintaa ei jätetä toimittamatta tai lopeteta eikä tehdä 2 momentissa tarkoitettua sitoumusta siltä osin kuin:

1) epäillystä rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi vuotta vankeutta, paitsi jos epäilty rikos on rikoslain 25 luvun 3 a §:ssä, 31 luvun 2 §:ssä tai 50 luvun 2 §:ssä tarkoitettu rikos;

2) epäilty rikos on rikoslain 20 luvun 1, 3—5, 9, 14, 16 tai 18 §:ssä tai 21 luvun 5, 6 a, 6 c tai 7—15 §:ssä tarkoitettu rikos; taikka

3) tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii esitutkinnan toimittamista.

— —

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

16 §

Ilmoitus epäillyn oikeuksista

Kun henkilölle ilmoitetaan, että häntä epäillään rikoksesta, hänelle on viipymättä ja viimeistään ennen hänen kuulemistaan ilmoitettava:

— —

~~7) mahdollisuudesta sovitteluun rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa laissa (1015/2005) säädetyillä edellytyksillä;~~

8) siitä, että tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto, tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen pyrkimyksensä edistää rikoksensa selvittämistä voidaan ottaa huomioon rangaistuksen lieventämisperusteena rikoslain 6 luvun 6 §:n nojalla;

9) mahdollisuudesta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 a §:ssä tarkoitettuun tuomioesitystä koskevaan neuvotteluun ja tämän lain 3 luvun 10 a §:ssä tarkoitettuun esitutkinnan rajoittamiseen tunnustuksen perusteella.

— —

18 §

Ilmoitus asianomistajan oikeuksista

Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle ilman aiheetonta viivytystä siinä laajuudessa kuin se on erityisesti asianomistajan henkilöön liittyvät seikat ja rikoksen laatu huomioon ottaen tarpeen:

— —

10) mahdollisuudesta sovitteluun rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa laissa säädetyillä edellytyksillä;

11) mahdollisuudesta, että asiassa voidaan järjestää oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 a §:ssä tarkoitettu tuomioesitystä koskeva neuvottelu.

5 luku

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyö

1 §

Ilmoitus syyttäjälle

— —

Esitutkintaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava syyttäjälle rikosasiasta, joka esitutkintaviranomaisen arvion mukaan saattaisi soveltua oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 a §:ssä tarkoitettuun tuomioesitystä koskevaan neuvotteluun.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

3.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 8 a §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 673/2014,

muutetaan 9 luvun 7 §:n 2 momentti sekä 10 luvun 2 §:n 6 momentti ja 9 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 9 luvun 7 §:n 2 momentti laissa 61/2003, 10 luvun 2 §:n 6 momentti laissa 356/2016 sekä 9 §:n 3 momentti laissa 985/2016, sekä

lisätään 9 luvun 5 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 971/2001, uusi 2 momentti seuraavasti:

9 luku

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

5 §

Yhteisösakko

— —

Jos yhteisösakko on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen kohteena, syyttäjä saa vaatia enintään kolme neljännestä siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka syyttäjä olisi vaatinut ilman tuomioesitystä. Vastaavasti tuomioistuin saa tuomita oikeushenkilölle enintään kolme neljännestä siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka tuomioistuin olisi tuominnut ilman tuomioesitystä.

7 §

Rangaistusvaatimuksen tekemättä jättäminen

— —

Rangaistusvaatimus saadaan jättää tekemättä myös, jos rikoksentekijä 4 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa on jo tuomittu rangaistukseen tai jos odotettavissa on, että hänet oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen mukaisesti tuomittaisiin rangaistukseen ja ettei oikeushenkilöä rangaistukseen tuomitsemisen vuoksi tuomittaisi yhteisösakkoon.

— —

10 luku

Menettämisseuraamuksista

2 §

Hyödyn menettäminen

— —

Hyötyä ei tuomita menetetyksi siltä osin kuin se on palautettu tai tuomittu taikka tuomitaan suoritettavaksi loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena. Jos korvaus- tai edunpalautusvaatimusta ei ole esitetty tai se on vielä ratkaisematta silloin, kun menettämisvaatimuksesta annetaan ratkaisu, menettämisseuraamus on tuomittava. Jos hyödyn menettäminen on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen kohteena, hyöty voidaan jättää tuomitsematta menetetyksi vain, jos hyöty ja asianomistajalle aiheutunut vahinko vastaavat toisiaan, ja siltä osin kuin asianomistaja ei vaadi vahingonkorvausta tai edunpalautusta.

— —

9 §

Menettämisseuraamusasian käsittely

— —

Menettämisseuraamus määrätään syyttäjän vaatimuksesta. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 8 b §:ssä säädetään perusteista, joiden nojalla syyttäjä saa jättää menettämisvaatimuksen esittämättä ja 1 luvun 10 §:ssä rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä koskevasta tuomioesityksestä. Myös asianomistaja voi esittää menettämisvaatimuksen ajaessaan yksin syytettä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 7 luvun mukaisesti. Vaatimuksen esittämisestä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädetyssä menettelyssä säädetään erikseen.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

4.

Laki

liiketoimintakiellosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 4 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 749/2017, sekä

lisätään 5 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1220/1997, uusi 2 momentti sekä lakiin siitä lailla 1220/1997 kumotun 7 §:n tilalle uusi 7 § seuraavasti:

4 §

Liiketoimintakiellon sisältö

— —

Tuomioistuin voi erityisistä syistä määrätä, ettei kielto koske tiettyä, tietynlaista tai tietynlaajuista liiketoimintaa taikka tehtäviä tai toimintaa tietyssä yhteisössä tai säätiössä taikka 1 momentin 6 kohdan mukaisen määräysvallan hankkimista yhteisössä. Erityisenä syynä on myös pidettävä 7 §:ssä tarkoitettua tuomioesitystä.

5 §

Liiketoimintakiellon kesto

— —

Jäljempänä 7 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen johdosta määrättävä liiketoimintakielto voi kuitenkin olla vähintään yhden vuoden mittainen.

7 §

Liiketoimintakieltoa koskeva tuomioesitys

Syyttäjä voi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetussa tuomioesityksessä sitoutua poikkeamaan:

1) tämän lain 4 §:ssä säädetystä liiketoimintakiellon sisällöstä niin, että kielto ei koske tiettyä, tietynlaista tai tietynlaajuista liiketoimintaa taikka tehtäviä tai toimintaa tietyssä yhteisössä tai säätiössä taikka mainitun pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaisen määräysvallan hankkimista yhteisössä;

2) tämän lain 5 §:ssä säädetystä liiketoimintakiellon kestosta, kuitenkin siten, että kieltoa on vaadittava vähintään vuodeksi.

Syyttäjä voi tuomioesityksessä erityisestä syystä sitoutua jättämään vaatimatta liiketoimintakieltoa. Syyttäjä ei kuitenkaan voi tehdä tällaista sitoumusta, jos henkilö on liiketoiminnassa syyllistynyt 3 §:n 3 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettuihin tekoihin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 23.4.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r (osittain)
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila